

CONSENT!

Een onderzoek naar consentoverschrijdingen in de Nederlandstalige SM-scene

Abstract:

In de Nederlandstalige scene worden geregeld vooraf afgesproken grenzen overschreden en stopwoorden genegeerd. Ook komt het regelmatig voor dat betrokkenen achteraf een spel te ver vonden gaan. Dit wordt echter lang niet altijd erg gevonden, en zeker niet altijd als misbruik ervaren. Instemming is daarom een veel minder hard begrip dan meestal wordt aangenomen. Consent is wel de norm, maar lang niet altijd praktijk.

Een substantieel deel van de consentoverschrijdingen vindt op feesten plaats. Het idee dat feesten veilige plekken zijn voor een eerste spel dient dan ook enigszins genuanceerd te worden. Ook wordt geregeld getwijfeld aan de vraag of er bij spel van anderen wel sprake is van instemming. Een deel de mensen die twijfelen onderneemt actie, een deel niet. Degenen die geen actie ondernemen doen dat meestal na overleg met anderen of een DM. Van een groot bystandereffect bij consentoverschrijdingen is dan ook geen sprake.

Een klein deel van de respondenten heeft ooit de behoefte gehad een feeststopwoord te gebruiken. Dit geldt echter voor lang niet alle slachtoffers van consentoverschrijdingen op feesten. Hoewel een feeststopwoord zou kunnen bijdragen aan het voorkomen van consentoverschrijdingen op feesten, is het zeker geen panacee.

KINKYMINDS

Maart 2013

Versie 1.00

COLOFON

Maart 2013

Auteur: KinkyMinds

Coverillustratie: tekst: Pluu / beeld: Senoeni

Copyright: Creative Commons BY-NC-ND

Dit rapport mag onder vermelding van de auteur in ongewijzigde vorm voor niet-commerciële doeleinden vrij worden verspreid. De coverillustratie mag alleen als onderdeel van het rapport worden verspreid.

Contact: info@kinkyminds.nl

Voorwoord

Ik hoop dat dit onderzoek bijdraagt aan de (statistische) kennis over de SM-scene in Nederland en België. Die is er namelijk niet zoveel. Buitenlands onderzoek is er hier en daar wel, maar in Nederland lijkt er maar weinig belangstelling voor te zijn. En onderzoekers die zich incidenteel in de scene wagen, lijken maar maar zelden hun bevindingen terug te koppelen. Afhankelijk van de ontvangst van dit onderzoek overweeg ik dan ook zeker meer onderzoek te gaan doen naar de beleving van SM in Nederland.

Ik wil graag alle respondenten bedanken voor hun moeite de vragenlijst in te vullen. De hoge response draagt zeker bij aan de waarde van dit onderzoek. Ook zou ik Pluu, Marijke, Nichi en Voleuse willen bedanken voor hun commentaar op de conceptversie van dit rapport, Voleuse ook voor het uitvoeren van de betrouwbaarheidsanalyse. Uiteraard ben ik en niemand anders verantwoordelijk voor de verdere analyses en conclusies.

De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is dat consent niet zo zwart-wit is als men wellicht zou verwachten gezien de bekende mantra's *Safe, sane and consensual* en *Risk Aware Consensual Kink*. De verleiding om dit rapport *Vijftig Tinten Instemming* te noemen was dan ook groot, maar heb ik, met veel moeite, weten te weerstaan.

Maart 2013,
Guilty

CONSENT!

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	6
2. De response en achtergrondkenmerken.....	8
3. Eigen ervaringen met consentoverschrijdingen.....	11
3.1 De frequentie van consentoverschrijdingen.....	11
3.2 De ernst van consentoverschrijdingen.....	12
3.3 Consentoverschrijdingen en achtergrondvariabelen.....	17
3.4 De plaats van consentoverschrijdingen.....	19
3.5 Wel of geen aangifte.....	19
3.6 Conclusies.....	20
4. Consentoverschrijdingen bij anderen.....	22
4.1 Twijfels aan instemming.....	22
4.2 Reacties op twijfels aan instemming.....	23
4.3 Conclusies.....	24
5. feeststopwoord.....	26
5.1 Meninge n over een feeststopwoord.....	26
5.2 Behoeft e aan een feeststopwoord.....	26
5.3 Conclusies.....	27
6. Reflectie en conclusies.....	28
6.1 Methodologische reflectie.....	28
6.2 Belangrijkste conclusies en aanbevelingen.....	30
Bijlage 1: Achtergrondkenmerken en consentoverschrijdingen.....	32
Bijlage 2: Achtergrondkenmerken en twijfels aan instemming bij anderen.....	35

CONSENT!

1. Inleiding

Vraag aan een SM'er wat het verschil is tussen SM en misbruik, en de kans is groot dat het antwoord luidt: “Wederzijdse instemming”. Over de vraag of SM altijd veilig moet zijn wordt geregeld getwist door SM'ers die liever van risicobewust spreken, maar SM zonder de instemming van alle participanten is eigenlijk ondenkbaar. Consent is heilig, zo lijkt het. Toch kwam uit Amerikaans onderzoek van de NCSF¹ naar voren dat in Amerika bij zo'n 30 procent van de SM'ers weleens een vooraf afgesproken grens is overschreden en bij zo'n 15 procent weleens een stopwoord is genegeerd (NCSF 2013). Hoge percentages voor iets dat veel SM'ers als doodzonden zouden beschouwen. Helaas worden de cijfers in het onderzoek van de NCSF niet verder geduid. Niet duidelijk is bijvoorbeeld hoe erg het werd gevonden dat een grens of stopwoord genegeerd was. Ging het om kleine incidenten, of werd het ervaren als misbruik?

Tegelijkertijd wordt er de laatste tijd in de Nederlandse SM-scene regelmatig gediscussieerd over consent. Bezoekers van feesten vragen zich weleens af of het spel dat zij zien nog wel vrijwillig is. Dezelfde twijfels hebben mensen soms naar aanleiding van foto's op Fetlife. En bij een incident waarbij het spel achteraf gezien te ver was gegaan, werd de vraag gesteld of er in de Nederlandse SM-scene sprake zou zijn van een bystandereffect. Wordt er bij ernstige twijfels aan de vrijwilligheid wel ingegrepen, of kijken we massaal de andere kant op? Zelf ingrijpen in andermans spel is op de meeste feesten niet toegestaan, maar wordt er wel een DM ingeseind? En wat als er geen DM te vinden is? Een suggestie die is gedaan is het invoeren van een feeststopwoord. Een stopwoord dat iemand kan gebruiken wanneer de eigen partner een grens overschrijdt en niet op een afgesproken stopwoord reageert.

Hoe belangrijk men consent vindt blijkt wel uit de antwoorden op de vraag “Hoe belangrijk vindt u instemming in BDSM?”. Overduidelijk vindt vrijwel iedereen consent (heel) belangrijk.

<i>(N=346)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Onbelangrijk</i>	1,2
<i>Enigszins belangrijk</i>	2,6
<i>Belangrijk</i>	20,8
<i>Heel belangrijk</i>	75,4

Tabel 1.1: Het belang van instemming in BDSM

Ook is de respondenten gevraagd of er in de BDSM scene voldoende aandacht voor consent is. Een ruime meerderheid vindt van wel, maar bijna een kwart geeft aan dat niet te weten.

<i>(N=338)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Ja</i>	69,2
<i>Nee</i>	7,1
<i>Weet niet</i>	23,7

Tabel 1.2: Is er voldoende aandacht voor consent in de BDSM-scene?

¹ NCSF 2013, NCSF Consent Counts Survey, https://ncsfreedom.org/images/stories/pdfs/Consent%20Counts/CC_Docs_New_011513/consent%20survey%20analysis.pdf

CONSENT!

Alle discussies en het grote belang dat aan instemming gehecht wordt ten spijt zijn er geen cijfers over consentoverschrijdingen in de Nederlandstalige SM-scene beschikbaar. Dit verkennende (descriptief, exploratief) onderzoek probeert daarin te voorzien. De onderzoeksvragen luiden:

- Hoe vaak komen consentoverschrijdingen voor in de Nederlandstalige SM-scene?
- Hoe worden deze consentoverschrijdingen ervaren door de betrokkenen?
- Hoe vaak wordt er getwijfeld aan de vrijwilligheid van andermans spel?
- Hoe vaak wordt overwogen in te grijpen in andermans spel?
- Hoe vaak (en hoe) wordt daadwerkelijk ingegrepen in andermans spel?
- Kan een feeststopwoord bijdragen aan het verminderen van consentoverschrijdingen en twijfels aan consent?

Om dit te onderzoeken is een enquête uitgevoerd. De enquête is uitgezet op basis van zelfselectie. Iedereen die wilde meedoen, mocht meedoen. Voor de enquête is geadverteerd op

- Twee algemene SM-gerelateerde webfora
- De grootste SM-gerichte social media site
- Een SM-forum gericht op jongeren (16-35)

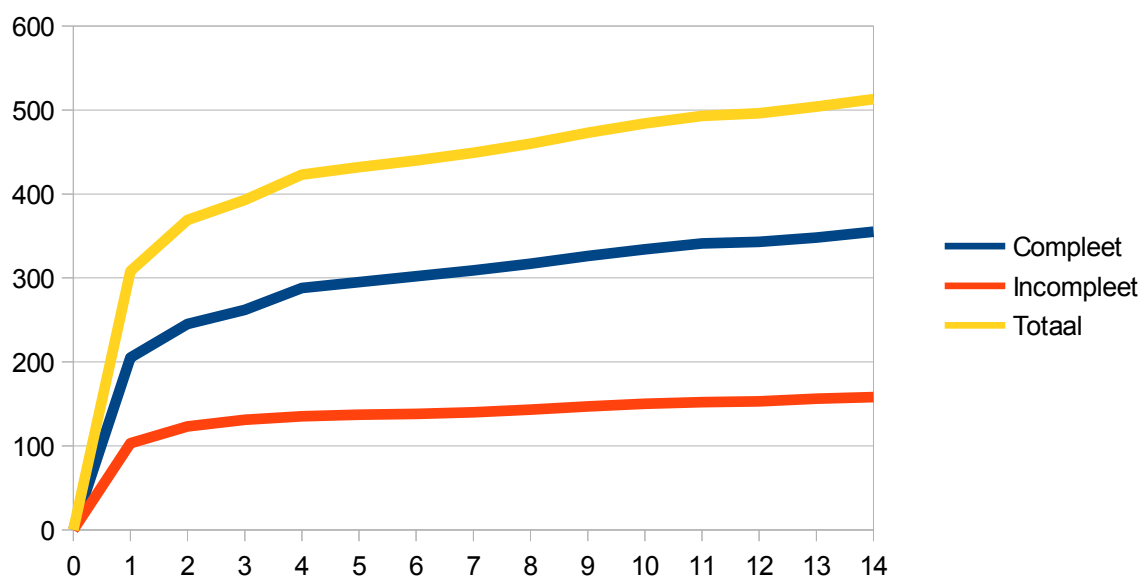
Op de social media site werd geadverteerd in o.a. Een groep voor (contact)advertenties die zeer breed gelezen wordt, een groep die zich specifiek op België richt en een groep die zich op mensen richt met langdurigere relaties. Door het tijdlijn-systeem waarbij iedereen die reageerde automatisch zijn of haar vrienden tipte mag verwacht worden dat het bereik op deze site behoorlijk groot is geweest.

Deze methode van uitzetten is gekozen om praktische redenen, maar leidt tot een aantal beperkingen aan het onderzoek. Ten eerste zijn alleen online actieve SM'ers bevraagd. Het is de vraag in hoeverre deze groep representatief is voor alle SM'ers. Ten tweede bestaat de kans dat mensen die te maken hebben gehad met consentoverschrijdingen de enquête interessanter vonden en relatief vaker hebben ingevuld. Dit betekent dat de kans op overrapportage waarschijnlijk groter is dan onderrapportage. De cijfers kunnen het beste worden gezien als een maximum en zijn niet noodzakelijk generaliseerbaar naar de hele populatie. In paragraaf 6.1 komen we hierop terug.

De enquête heeft twee weken opengestaan om te voorkomen dat alleen mensen die dagelijks op de desbetreffende sites online zijn hem zouden kunnen invullen.

2. De response en achtergrondkenmerken

Op de oproep hebben 513 respondenten gereageerd, waarvan 355 de enquête hebben afgemaakt. Een bijzonder groot deel van de respondenten reageerde in de eerste dagen. Enerzijds betekent dit dat een groot deel van de respondenten waarschijnlijk dagelijks online is, anderzijds kan het ook duiden op het belang dat in de sm-gemeenschap aan dit onderzoek wordt gehecht. Het is in ieder geval een reden om te onderzoeken of er substantiële verschillen zijn tussen vroege en late respondenten (zie paragraaf 6.1).

Figuur 2.1: Response in de loop van 14 dagen

Van de respondenten die vroegtijdig afhaakten heeft het merendeel de belangrijkste vragen niet beantwoord. De incomplete enquêtes zijn daarom buiten beschouwing gelaten. Van de respondenten is een beperkt aantal achtergrond kenmerken onderzocht. Hieronder volgt een overzicht van deze kenmerken.

Geslacht en orientatie

Van de respondenten is 39,6 procent man, en 58,4 procent vrouw. Een klein percentage identificeert zichzelf als anders, bijvoorbeeld als “genderfluid”. Deze laatste groep is te klein om apart conclusies over te trekken en wordt daarom niet meegenomen in de analyse van kruisverbanden. Qua BDSM-oriëntatie identificeert 24,9 procent zich het meest als dominant, 51,6 procent als sub en 21,8 procent als switch. Ook hier identificeert een paar procent zich anders (bijvoorbeeld als “kinkster”, “hedonist” of “InnerChild”). In een aantal gevallen gaven zij termen aan als “bottom” of “sadist”. Omdat voor dit onderzoek vooral de rol binnen een spel van belang is, zijn deze duidelijke gevallen gehercodeerd naar Dom of sub. Na hercodering blijft nog 1,7% “anders” over. Deze groep is te klein om om afzonderlijke uitspraken over te doen en wordt verder buiten beschouwing gelaten bij de analyse van kruisverbanden.

CONSENT!

Tussen geslacht en oriëntatie bestaat onder de respondenten een statistisch significant verband.

(N=334)	<i>Dom (%)</i>	<i>Sub (%)</i>	<i>Switch (%)</i>	<i>Total (%)</i>
<i>Man</i>	50	27,6	22,4	100
<i>Vrouw</i>	9,5	70,5	20	100
<i>Pierson chi-square</i>	79,03	df. 2	asymp.sig (2-sided)	.000
<i>Likelihood ratio</i>	81,5	df. 2	asymp.sig (2-sided)	.000

Tabel 2.1: Geslacht versus oriëntatie

Mannen zijn significant vaker dominant, vrouwen vaker sub. Dit bevestigt het beeld dat veel mensen in de online scene hebben, dat dominante vrouwen relatief zeldzaam zijn in die gemeenschap. Ook mannelijke dominanten zijn relatief zeldzamer dan vrouwelijke subs.

Ook in absolute aantallen zijn er minder vrouwelijke dominanten (19) dan mannelijke subs (37) en minder mannelijke dominanten (67) dan vrouwelijke subs (141).

Woonplaats

De enquête richtte zich op de Nederlandstalige scene en is op de social media site ook in een Belgische groep geadverteerd. Van de respondenten geeft 86,3 procent aan in Nederland te wonen, en 12,8 procent in België. Een kleine groep geeft aan elders te wonen (waaronder “De grensstreek”, Noorwegen, India en het Verenigd Koninkrijk). Deze groep is te klein voor aparte analyse.

Leeftijd en ervaring

Omdat leeftijd en ervaring lang niet altijd samenlopen (er zijn ook jongeren met jaren ervaring en ouderen die net begonnen zijn) is niet alleen naar leeftijd gevraagd, maar ook naar het aantal jaren ervaring met BDSM. Op de oudste groepen na zijn alle leeftijdsgroepen redelijk goed vertegenwoordigd in de steekproef.

(N=355)	<i>Respondenten (%)</i>
<i>18-30</i>	35,1
<i>31-40</i>	23,6
<i>41-50</i>	25,9
<i>51-60</i>	13,2
<i>61-70</i>	2,3

Tabel 2.2: Leeftijd van de respondenten

Ook alle ervaringsgroepen zijn redelijk vertegenwoordigd, met uitzondering van de groepen die korter dan een jaar met SM bezig zijn, en die tussen de 15 en de 20 jaar met SM bezig zijn. Een klein aantal respondenten gaf bij ervaring “anders” aan. Dit betrof hoofdzakelijk mensen die al een langer ervaring hadden, maar er ook een aantal jaar tussenuit zijn geweest.

CONSENT!

<i>(N=355)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Minder dan 1 jaar</i>	6,9
<i>1 tot 4 jaar</i>	30,3
<i>5 tot 9 jaar</i>	26,3
<i>10 tot 14 jaar</i>	14,7
<i>15 tot 20 jaar</i>	8,4
<i>20 jaar of langer</i>	12,1
<i>Anders</i>	1,2

Tabel 2.3: Ervaring van de respondenten

Conclusies

De response op de enquête was goed. Wel dient bij het generaliseren van de conclusies in ogenschouw genomen te worden dat de deelnemers relatief vaak vrouw en sub zijn. Er bestaat bovendien een statistisch significant verband tussen geslacht en (BDSM-)oriëntatie.

3. Eigen ervaringen met consentoverschrijdingen.

In dit onderzoek is gekeken naar drie soorten situaties gevraagd in relatie tot spel en/of relaties van de respondent die aan te merken zijn als consentoverschrijding. De eerste twee zijn analoog aan het onderzoek van de NCSF

- Is er weleens een vooraf afgesproken grens overschreden?
- Is er weleens een stopwoord genegeerd?

Beide zijn duidelijke voorbeelden van consentoverschrijdingen. In de SM-scene heerst een tamelijk grote consensus dat vooraf afgesproken grenzen en stopwoorden niet genegeerd mogen worden *tenzij anders is afgesproken* (op deze laatste situatie wordt in paragraaf 6.1 verder ingegaan).

Maar soms is consent impliciet en zijn onderhandelingen over spel karig. Daarom is in dit onderzoek ook naar een derde situatie gevraagd, namelijk de situatie waarin geen vooraf afgesproken grens of stopwoord is genegeerd, maar waarbij de betrokkene achteraf toch vond dat het spel te ver is gegaan. In deze situaties *kan* sprake zijn van een consentoverschrijding. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een grens die niet van tevoren is afgesproken overschreden is, of dat de onderdanige op het moment zelf niet meer in staat was of een stopwoord te uiten. Het kan echter ook een geval van “domme pech” zijn. Een spel dat is misgelopen of waarin miscommunicatie heeft plaatsgevonden. Bij deze categorie is het dus nog belangrijker om de context te duiden.

Consent is hiermee beperkt tot consentoverschrijdingen *binnen* een spel of relatie. Niet meegenomen zijn ervaring met consentoverschrijdingen in situaties waarbij überhaupt nog geen instemming over een spel was (bijvoorbeeld, iemand die uit het niets iemand probeert te domineren, of iemand die geheel buiten SM-setting is aangerand).

3.1 De frequentie van consentoverschrijdingen

Hoe vaak komen consentoverschrijdingen voor? In de enquête is naar alle drie de typen consentoverschrijdingen gevraagd. Het overschrijden van grenzen komt duidelijk het meest voor, en het negeren van stopwoorden duidelijk het minst. Toch geeft nog altijd meer dan 20% van de respondenten die de vraag hebben beantwoord aan dat er weleens een stopwoord is genegeerd. Grenzen en stopwoorden zijn duidelijk niet heilig. Ook heeft bijna 40% weleens een spel gehad dat achteraf gezien te ver ging.

Type	Grens (% N=342)	Stopwoord (N=331)	Achteraf te ver (N=328)
Percentage “Ja”	45,6	21,8	39,6

Tabel 3.1.1: Respondenten (%) die een consentoverschrijding hebben meegemaakt

Opvallend is wel dat de response per type afneemt. Dit zou er op kunnen duiden dat sommige respondenten die te maken hebben gehad met een genegeerd stopwoord of een spel dat achteraf te ver ging dat al bij genegeerde grenzen hebben aangegeven (en daarom de volgende vragen hebben overgeslagen). De kans bestaat daarom het percentage bij overschreden grenzen daarom iets te hoog is, en de percentages bij genegeerde stopwoorden en spellen die achteraf te ver gingen, te laag.

Er is ook gevraagd hoe vaak men deze consentoverschrijdingen heeft meegemaakt. Niet iedereen die een consentoverschrijding heeft meegemaakt heeft deze vraag ingevuld. Van degenen die dat wel deden hadden velen meerdere consentoverschrijdingen van dat type meegemaakt.

CONSENT!

<i>Antwoord</i>	<i>Gren (N=157)</i>	<i>Stopwoord (N=70)</i>	<i>Achteraf te ver (N=135)</i>
<i>Een keer</i>	38,9	51,4	57,8
<i>Meerdere keren</i>	56,1	42,9	37,8
<i>Regelmatig</i>	4,5	5,7	4,4
<i>Vaak</i>	0,6	0	

Tabel 3.1.2: Hoe vaak heeft men consentoverschrijdingen meegemaakt

De vraag is hier hoe non-response opgevat moet worden. De kans bestaat dat een deel van de respondenten met slechts een consentoverschrijding van een type deze vraag heeft overgeslagen. In dat geval zou het beeld aanzienlijke bias kunnen vertonen richting meerdere overschrijdingen. Toch is het duidelijk dat een behoorlijk aantal respondenten meerdere consentoverschrijdingen van één of meer typen heeft meegemaakt.

Een interessante vraag is ook hoeveel respondenten met meerdere *typen* consentoverschrijdingen te maken hebben gehad. Om die vraag hebben we een schaal gemaakt. Voor elke ja op een type consentoverschrijding werd een punt toegekend:

<i>Consent score</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>0</i>	35,6
<i>1</i>	30,8
<i>2</i>	25
<i>3</i>	8,7
<i>(N=312)</i>	

Tabel 3.1.3: Aantal typen consentoverschrijdingen per respondent

De verdeling is grofweg in derden. Ruim een derde heeft geen consentoverschrijdingen meegemaakt, bijna een derde een of meer consentoverschrijdingen van een type, en ruim een derde een of meer consentoverschrijdingen van twee of drie typen. Bijna 65% heeft dus ervaring met ten minste één soort consentoverschrijding! Beperken we ons tot overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden dan heeft 50,6% daar weleens mee te maken gehad.

3.2 De ernst van consentoverschrijdingen

De hoge percentages consentoverschrijdingen in zowel het onderzoek van de NCSF en dit onderzoek roepen de vraag op hoe erg men dit soort consentoverschrijdingen vindt. Grenzen en en stopwoorden zijn immers heilige huisjes, en als *zoveel* SM'ers er mee te maken krijgen, is de vraag of in de rapportage niet ook heel veel kleine, relatief onbelangrijke overschrijdingen zijn meegenomen.

We hebben in dit onderzoek op meerdere manieren gepoogd de ernst van de overschrijdingen te meten. Ten eerste door (voor elk type overschrijding) direct naar de ernst te vragen voor de minst erge overschrijding, de ergste overschrijding en het gemiddelde. Respondenten konden voor deze situaties aangeven hoe erg ze de situatie vonden op een schaal van 1 (helemaal niet erg) tot 10 (heel erg).

Daarnaast is gevraagd of de consentoverschrijdingen weleens zijn ervaren als misbruik, of de respondent ooit heeft overwogen aangifte te doen bij de politie, en of de respondent ook daadwerkelijk weleens aangifte heeft gedaan bij de politie.

CONSENT!

Overschreden grenzen

In onderstaande tabel is samengevat hoe erg de respondenten die te maken hebben gehad met het overschrijden van een vooraf afgesproken grens dat hebben ervaren.

	<i>Minst erge keer (N=151)</i>	<i>Ergste keer (N=148)</i>	<i>Gemiddeld (N=151)</i>
<i>1</i>	24,5	6,8	8,6
<i>2</i>	13,9	9,5	15,9
<i>3</i>	13,2	10,1	10,6
<i>4</i>	11,3	3,4	7,3
<i>5</i>	4	4,1	9,9
<i>6</i>	6,6	6,8	8,6
<i>7</i>	4,6	8,1	8,6
<i>8</i>	8,6	10,1	10,6
<i>9</i>	4,6	12,8	9,9
<i>10</i>	8,6	28,4	9,9
<i>Gemiddelde score</i>	4,26	6,68	5,36
<i>Standaarddeviatie</i>	3,04	3,18	2,95

Tabel 3.2.1: De ernst van overschreden grenzen

Het beeld dat hieruit naar voren komt is genuanceerder dan het beeld uit paragraaf 3.1. In de verdeling zijn behoorlijke pieken te zien: Voor de minst erge keer bij de score 1-4, bij de ergste keer bij 2-3 en vooral 8-10. De minst erge keer is daarmee dus vaak niet zo erg. Maar ook de ergste keer wordt niet *altijd* als (heel) erg ervaren. Maar voor zo'n 50% van de respondenten die een overschreden grens hebben meegemaakt was in ieder geval de ergste keer écht erg, ondanks de matige gemiddelde score.

Ook wanneer we kijken naar de vraag of overschreden grenzen zijn ervaren als misbruik, of aanleiding zijn geweest (te overwegen) de politie in te schakelen, wordt het beeld uit paragraaf 3.1 genuanceerd.

<i>(N=158)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Nee</i>	65,8 (84,57)
<i>Ja, een keer</i>	22,2 (10)
<i>Ja, meerdere keren</i>	7 (3,12)
<i>Ja, altijd</i>	5,1 (2,29)

Tabel 3.2.2: Overschreden grenzen ervaren als misbruik (tussen haakjes % van de hele populatie)

Ongeveer een derde van de respondenten met een overschreden grens geeft dus aan dat een of meerdere keren als misbruik te hebben ervaren. Ten opzichte van de hele populatie heeft 15,43% weleens een overschreden grens als misbruik ervaren.

CONSENT!

	Overwogen (N=154)	Gedaan (N=139)
<i>Nee</i>	89	96,4
<i>Ja, een keer</i>	9,7	3,6
<i>Ja, meerdere keren</i>	0,6	0
<i>Ja, altijd</i>	0,6	0

Tabel 3.2.3: Overschreden grenzen en aangifte bij de politie

Iets meer dan tien procent van de respondenten die een overschreden grens heeft meegemaakt heeft weleens overwogen aangifte te doen bij de politie. Slechts 3,6 procent heeft dat daadwerkelijk gedaan (N=5). Opvallend is wel dat duidelijk niet iedereen die dit heeft meegemaakt de vraag heeft ingevuld. Mogelijk hebben sommige mensen die dit niet hebben overwogen de vraag overgeslagen. Mogelijk ligt het werkelijk percentage aangiftes dan ook nog iets lager dan 3,6 procent.

Genegeerde stopwoorden.

In onderstaande tabel is samengevat hoe erg de respondenten die te maken hebben gehad met het negeren van een stopwoord dat hebben ervaren.

	Minst erge keer (N=68)	Ergste keer (N=68)	Gemiddeld (N=69)
1	25	14,7	17,4
2	10,3	5,9	7,2
3	5,9	5,9	5,8
4	2,9	1,5	4,3
5	7,4	4,4	10,1
6	5,9	2,9	10,1
7	7,4	13,2	8,7
8	10,3	7,4	8,7
9	2,9	8,8	4,3
10	22,1	35,3	23,2
Gemiddelde score	5,28	6,74	5,8
Standaarddeviatie	3,54	3,43	3,31

Tabel 3.2.4: De ernst van genegeerde stopwoorden

Het beeld dat hieruit naar voren komt is wederom genuanceerder dan het beeld uit paragraaf 3.1. De meningen zijn nog steeds verdeeld, zelfs bij de ergste keer vind lang niet iedereen dat erg. Ten opzichte van overschreden grenzen valt vooral op dat de minst erge keer gemiddeld erger wordt gevonden bij genegeerde stopwoorden dan bij overschreden grenzen, terwijl het verschil bij de ergste keer minder groot is. In zijn algemeenheid wordt een genegeerd stopwoord ook erger gevonden dan een overschreden grens.

Wanneer we kijken naar de vraag of genegeerde stopwoorden zijn ervaren als misbruik, of aanleiding zijn geweest (te overwegen) de politie in te schakelen, wordt het beeld uit paragraaf 3.1 wederom genuanceerd.

CONSENT!

(N=71)	Respondenten (%)
Nee	62 (92,28)
Ja, een keer	23,9 (4,86)
Ja, meerdere keren	8,5 (1,71)
Ja, altijd	5,6 (1,14)

Tabel 3.2.5: Genegeerde stopwoorden ervaren als misbruik (tussen haakjes % van hele populatie)?

Van de respondenten die een genegeerd stopwoord hebben meegemaakt heeft 38% dat een of meerdere keren als misbruik ervaren. Dat is 7,71% van de hele populatie. Ruim 11% van de respondenten met een genegeerd stopwoord heeft overwogen aangifte te doen en 2,9% heeft dat ook daadwerkelijk gedaan. Opvallend is dus dat hoewel het negeren van stopwoorden gemiddeld genomen erger wordt gevonden dan het overschrijden van grenzen, er relatief minder vaak aangifte wordt gedaan. De verschillen zijn echter klein en waarschijnlijk niet statistisch significant.

	Overwogen (% , N=71)	Gedaan (% , N=68)
Nee	88,7	97,1
Ja, een keer	11,3	2,9
Ja, meerdere keren	0	0
Ja, altijd	0	0

Tabel 3.2.6: Genegeerde stopwoorden en aangifte bij de politie

Het spel ging achteraf gezien te ver

In onderstaande tabel is samengevat hoe erg de respondenten die te maken hebben gehad met een spel dat te ver ging, zonder dat afgesproken grenzen of stopwoorden zijn genegeerd, dat hebben ervaren:

	Minst erge keer	Ergste keer	Gemiddeld
1	11,2	4,3	5,8
2	6,4	4,3	7,4
3	8,8	5,2	8,3
4	15,2	7,8	8,3
5	11,2	4,3	15,7
6	9,6	11,3	11,6
7	12,8	20,9	17,4
8	12,8	20,9	14
9	6,4	9,6	5,8
10	5,6	11,3	5,8
Gemiddelde score	5,3	6,62	5,7
Standaarddeviatie	2,65	2,45	2,45

Tabel 3.2.7: De ernst van spel dat te ver ging

Ook het beeld dat hieruit naar voren komt is genuanceerder dan het beeld uit paragraaf 3.1. Wat opvalt is dat de scores minder extreem zijn dan bij overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden (de piek zit meer naar het midden), wat zich ook uit in een lagere standaarddeviatie. Hoewel de gemiddelde scores niet heel veel afwijken, zijn er minder duidelijke groepen die het heel erg, of totaal niet erg vonden, maar vindt een vrij grote groep het matig erg.

CONSENT!

Ook wanneer we kijken naar de vraag of spel dat te ver ging werd ervaren als misbruik, of aanleiding is geweest (te overwegen) de politie in te schakelen, wordt het beeld uit paragraaf 3.1 genuanceerd.

<i>Ervaren als misbruik?</i>	<i>Respondenten (% , N=137)</i>
<i>Nee</i>	78,1 (91,43)
<i>Ja, een keer</i>	16,1 (6,29)
<i>Ja, meerdere keren</i>	5,8 (2,29)
<i>Ja, altijd</i>	0 (0)

Tabel 3.2.8: Spel dat te ver ging ervaren als misbruik (tussen haakje % van hele populatie)?

Slechts 22% van de respondenten met een spel dat achteraf gezien te ver ging ervoer dat een of meerdere keren als misbruik. Dat is 8,58% van de populatie. Hetzelfde beeld zien we terug bij het overwegen en daadwerkelijk doen van aangifte.

<i>Aangifte politie</i>	<i>Overwogen (% , N=133)</i>	<i>Gedaan (% , N=131)</i>
<i>Nee</i>	97	98,5
<i>Ja, een keer</i>	3	1,5
<i>Ja, meerdere keren</i>	0	0
<i>Ja, altijd</i>		0

Tabel 3.2.9: Spel dat te ver ging en aangifte bij de politie

Hoe vaak een erge consentoverschrijding?

Om nog beter zicht te krijgen op de vraag hoeveel mensen ervaring hebben met erge consentoverschrijdingen is de vraag naar de ergste keer nader geanalyseerd. We hebben daarbij gekeken naar het percentage respondenten ten opzichte van de hele populatie dat daar een 7 of hoger scoorde. Dit geeft een indicatie van hoeveel mensen een erge consentoverschrijding hebben meegemaakt.

	<i>Gren</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Respondenten (%)</i>	13	6,5	3,7

Tabel 3.2.10: Hoe vaak een erge consentoverschrijding (% ten opzichte van de hele populatie)?

Aan de hand van deze maatstaf kunnen we ook kijken hoeveel respondenten te maken hebben gehad met ten minste één erge consentoverschrijding: Dat geldt voor 14,6% van de respondenten. Er is voor overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden een sterk verband met het percentage dat het heeft ervaren met misbruik (respectievelijk 14,43, 7,71 en 8,58 %). Voor spel dat achteraf gezien te ver ging worden consentoverschrijdingen duidelijk minder vaak erg gevonden dan dat het als misbruik wordt ervaren. Wanneer we op vergelijkbare wijze kijken naar wie weleens minstens één ervaring als misbruik heeft ervaren ligt dat percentage op 20,6.

3.3 Consentoverschrijdingen en achtergrondvariabelen

In deze paragraaf beschouwen we de relatie tussen consentoverschrijdingen en enkele van de achtergrondvariabelen uit het onderzoek: Geslacht, oriëntatie, woonplaats, leeftijd en ervaring zouden alle samen kunnen hangen de kans om met consentoverschrijding te maken te kunnen krijgen. De (vele) tabellen voor deze paragraaf zijn opgenomen in de bijlage bij dit rapport.

Geslacht

Zijn vrouwen vaker het slachtoffer van consentoverschrijdingen? De gangbare gedachte is al gauw dat mannen zich makkelijker kunnen verweren dan vrouwen, maar daar staat tegenover dat met name mannelijke subs moeilijk partners vinden en misschien geneigd zijn meer te pikken. Het beeld dat uit deze enquête naar voren komt is dat vrouwen vaker consentoverschrijdingen meemaken dan mannen. Voor overschreden grenzen en stopwoorden is het verband met geslacht statistisch significant².

Vrouwen vinden de minst erge keer en gemiddeld consentoverschrijdingen erger dan mannen. Bij de ergste keer is er een wisselend beeld. Bij overschreden grenzen vinden vrouwen dat erger, bij genegeerde stopwoorden de mannen. Bij spel dat achteraf te ver ging is het verschil verwaarloosbaar. Er is niet getoetst of deze verschillen significant zijn.

Voor het kijken naar misbruik zijn de variabelen over misbruik gehercodeerd naar twee groepen (nooit ervaren als misbruik en minstens een keer ervaren als misbruik. Bij genegeerde grenzen zien we dat vrouwen dat statistisch significant³ vaker dan mannen tenminste een keer als misbruik hebben ervaren. Dat patroon zien we ook bij stopwoorden (niet significant). Bij spel dat achteraf te ver ging is het verschil wel weer significant⁴.

Bij het (overwegen van) aangifte worden de aantallen te klein voor het onderzoeken van significante verbanden. Bij overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden zijn echter alle respondenten die aangifte overwogen vrouw. Bij spel dat achteraf te ver ging was er ook 1 man die dat overwoog (van de 4 in totaal).

Concluderend lijken vrouwen dus vaker slachtoffer te zijn van consentoverschrijdingen en dat vaker als misbruik te ervaren. Uit dit onderzoek valt overigens niet af te leiden of dit komt doordat vrouwen objectief gezien ergere consentoverschrijdingen meemaken dan mannen of doordat zij consentoverschrijdingen anders ervaren.

Oriëntatie

Bij overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden zien we duidelijk daar meer mee te maken krijgen dan dominanten. Die verbanden zijn significant⁵. Voor Spel dat achteraf te ver ging is er geen significant verband. De vraag is of dominanten hier sociaal wenselijk antwoorden (een dominant die dit heeft meegemaakt geeft immers een eigen fout toe), situaties anders interpreteren dan subs, of dat een relatief kleine groep dominanten verantwoordelijk is voor een relatief grote

---

2 Grens: Chi-square 7,740, df. 1, Asymp.sig. (2 sided) ,005, Te ver: (Chi-square 6,018, df.1. Symp.sig (2-sided) ,014)

3 Chi-Square 4,877, df.1, Asymp.sig (2-sided) ,027

4 Chi-square 6,346, df. 1, Asymp.sig ,012

5 Gren: Ci-square 6,072, df.2 Aymp.sig (2-sided) ,048, Stopwoord: Chi-square 10,441, df.3, Asymp.sig (2-sided) ,005

CONSENT!

groep overschreden grenzen of genegeerde stopwoorden. Switches hebben opvallend genoeg de meeste ervaring met spel dat achteraf te ver ging.

Subs vinden consentoverschrijdingen erger dan dominanten. Switches zitten daar bij overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden tussenin, maar vinden spel dat achteraf te ver ging minder erg dan dominanten en subs. Dominanten en switches vinden spel dat achteraf te ver ging het ergst, subs genegeerde stopwoorden.

Het is verder overduidelijk dat subs het vaakst minimaal een keer een consentoverschrijding als misbruik hebben ervaren, bij genegeerde stopwoorden zelfs meer dan de helft die zo'n situatie heeft meegemaakt. Daarna volgen de switches en als laatste de dominanten. De verbanden zijn voor alle de typen consentoverschrijdingen significant.⁶ Dit kan erop te duiden dat Dominanten situaties anders ervaren dan subs.

Onder de respondenten die hebben aangegeven overwogen te hebben aangifte doen was de overgrote meerderheid sub, een paar switch en een enkele dominant. In het geval van de dominant betrof het aangifte naar aanleiding van een wraakactie van een sub die achteraf het spel te ver vond gaan, niet naar aanleiding van het spel zelf.

Concluderend lijkt het er dus op dat subs meer consentoverschrijdingen meemaken dan dominanten, dat erger vinden dan dominanten, en dat vaker als misbruik ervaren dan dominanten. De vraag is hoe dit verklaard kan worden, gegeven het feit dat bij elke consentoverschrijding ten minste twee partijen betrokken zijn geweest.

Woonplaats

Er is geen verband tussen woonplaats en ervaringen met consentoverschrijdingen. De respondenten die in België wonen vinden genegeerde grenzen minder erg dan de respondenten in Nederland. Bij genegeerde stopwoorden en spel dat achteraf te ver ging is dat andersom (niet gekeken naar significantie).

Belgen die een consentoverschrijding hebben meegemaakt hebben dat vaker dan Nederlanders minstens een keer als misbruik ervaren. Dat verband is echter alleen bij genegeerde stopwoorden significant⁷. Zowel Belgen als Nederlanders hebben overwogen aangifte te doen, maar het aantal Belgen in de steekproef is te klein om daar verdere uitspraken over te doen.

Concluderend lijken er weinig en hooguit zwakke verbanden te zijn tussen woonplaats en consentoverschrijdingen.

Leeftijd

Op het eerste gezicht lijkt er geen verband te zijn tussen leeftijd en overschreden grenzen, een toenemend verband met genegeerde stopwoorden, en een afnemend verband met spel dat achteraf te ver ging. Echter alleen bij genegeerde stopwoorden zou dit significant kunnen zijn, (echter hebben 2 cellen een expected count onder de 5, zodat Chi-square geen afdoende maat is). We kunnen het dus slechts bij een vermoeden houden: Het lijkt erop dat oudere respondenten vaker te maken hebben gehad met een genegeerd stopwoord, maar dat jongeren relatief vaker te maken hebben gehad met spel dat achteraf te ver ging.

---

6 Grens: Chi-square 11,168, df.2, Asymp.sig (2-sided) ,004. Stopwoord: Chi-square 9,612, df. 2. Asymp.sig (2-sided) ,008. Te ver: Chi-square 7,872, df.2, Asymp.sig (2-sided) ,020

7 Chi-square 8,201, df.1, Asymp.sig (2-sided) ,004

CONSENT!

Uitsplitsen naar leeftijdsgroepen heeft voor de vraag hoe erg het was weinig zin, door het grote aantal groepen wordt N per cel dan wel erg klein. Tussen leeftijd en de vraag hoe vaak de respondenten het minstens een keer als misbruik hebben ervaren bestaat geen significant verband. Voor een analyse met betrekking tot (overwogen) aangiften zijn er teveel categorieën om zinvolle uitspraken te kunnen doen.

Ervaring

Net als bij leeftijd kijken we bij ervaring alleen naar het voorkomen van consentoverschrijdingen en het ervaren als misbruik. Bij genegeerde grenzen en spel dat achteraf te ver ging zien we dat het percentage respondenten die een dergelijke consentoverschrijding heeft meegemaakt eerst toeneemt, maar vanaf 15 jaar ervaring weer afneemt. Deze verbanden zijn significant. Voor genegeerde stopwoorden is er een significant, op het oog oplopend verband, maar een cel met een expected count minder dan 5, waardoor chi-square niet volledig betrouwbaar is⁸. Er is geen statistisch significant verband tussen ervaring en het ervaren van consentoverschrijdingen als misbruik.

3.4 De plaats van consentoverschrijdingen

Een interessante vraag is *waar* consentoverschrijdingen plaatsvinden. Een van de mantra's in de SM/wereld is immers dat je voor een eerste spel goed op feesten terecht kan in verband met de sociale controle en (doorgaans) de aanwezigheid van DM's. Respondenten konden meerder locaties aanvinken.

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Bij mijzelf thuis</i>	50,6 (23,1)	43,1 (9,16)	42,3 (16,6)
<i>Bij (spel)partner thuis</i>	57,7 (25,9)	54,2 (11,3)	50 (20,8)
<i>Op (speel)feest</i>	28,2 (13)	26,4 (5,9)	30 (11,8)
<i>Openbaar</i>	14,1 (6,5)	5,6 (1,1)	5,4 (2,0)

Tabel 3.4.1: Locatie van overschrijdingen (%van type meegemaakt, tussen haakjes % van gehele populatie)

De huiselijke sfeer wordt duidelijk door de meeste respondenten genoemd als locatie voor consentoverschrijdingen. Desalniettemin geeft ruim een kwart van de mensen die te maken hebben gehad met consentoverschrijdingen aan dat dit ook weleens op een feest is gebeurd. Van de totale populatie heeft 13 procent weleens te maken gehad met een overschreden grens op een feest, 5,9% met een genegeerd stopwoord op een feest, en 11,8% met een spel dat te ver ging op een feest.

3.5 Wel of geen aangifte

In open vragen is aan de mensen die hebben overwogen aangifte te doen gevraagd welke reden zij hadden om dit uiteindelijk wel of niet te doen. De antwoorden hierop zijn beperkt en alleen anekdotisch van waarde. Redenen om aangifte te doen waren onder andere fysiek letsel en bedreiging van de respondent en kind, een grens stellen voor zelf, en daad stellen naar de ander, en het beschermen van anderen.

Redenen om geen aangifte te doen waren onder andere angst voor huiselijk geweld, angst niet

⁸ Grens: Chi-square 18,805, df. 5, Asymp.sig. ,002. Stopwoord: Chi-square 18,408, df. 5, Asymp.sig (2-sided) ,002, 1 cell expected count below 5 (4,91). Te ver: Chi-square 12,071, df. 5, Asymp.sig. (2-sided) ,015

CONSENT!

geloofd te worden, bedreiging, vermeende onmacht van de politie en de moeite om mentale schade hard te maken, de realisatie dat er sprake was van misbruik kwam pas jaren later, geen fijn gevoel bij politie, waar gedaan werd alsof de respondent zijn of haar eigen schuld was, het niet erg genoeg vinden, onzekerheid of het wel als misbruik zou worden gezien, het niet hebben van persoonsgegevens, dacht dat verkrachting schuld was, zijn gezin.

De enige lijn die hierin te ontdekken valt is dat de twijfel om serieus genomen te worden en of de politie het wel serieus zou nemen meermaals wordt genoemd.

3.6 Conclusies

Consentoverschrijdingen komen veelvuldig voor in de Nederlandstalige scene. Veel respondenten hebben meerdere consentoverschrijdingen meegemaakt, en veel ook van meerdere typen. 64,4% van de respondenten heeft ervaring met één of meer typen consentoverschrijdingen. Een aanzienlijk deel daarvan heeft bovendien ervaring met meerdere consentoverschrijdingen van één type.

Bij het overschrijden van grenzen en negeren van stopwoorden zien we daarbij duidelijk groepen gevallen die niet erg waren, en groepen gevallen die wel erg waren. Bij spel dat achteraf te ver ging zien we juist een grote groep die het matig erg vindt. Een behoorlijk deel van de gevallen wordt dus helemaal niet als erg, laat staan als misbruik ervaren. Toch heeft in totaal 14,6% van de respondenten ervaring met een erge consentoverschrijding en 20,6% heeft weleens een consentoverschrijding als misbruik ervaren.

Het lijkt er dus op dat het heilige mantra van instemming als basis voor SM niet helemaal klopt. Er is een duidelijke discrepantie tussen norm en empirie. Er wordt geregeld voorbij gegaan aan instemming, en soms is dat erg, en soms ook niet. Maar het is duidelijk iets dat héél véél SM'ers weleens overkomt. De vraag die dan opkomt is waarom sommige gevallen erg zijn, en andere gevallen niet. Daar zijn tenminste twee theoretische verklaringen voor te bedenken. Het zou aan de aard van de overschrijding kunnen liggen (de overschrijding was niet zo erg), of het zou aan de attitude van de participanten kunnen liggen (sommige SM'ers vinden consentoverschrijdingen minder erg). Over de eerste theorie kunnen we niets zeggen op basis van de data. De tweede theorie lijkt op het eerste gezicht niet alles te kunnen verklaren. Immers, slechts 3,8% van de respondenten gaf aan instemming minder dan belangrijk te vinden. De groep met consentoverschrijdingen die niet erg waren is veel groter dan dat. De (hoofd)verklaring lijkt daarom eerder in de aard van de overschrijding gezocht te moeten worden.

Vrouwen hebben vaker dan mannen met consentoverschrijdingen te maken en lijken dat gemiddeld genomen ook iets erger te vinden dan mannen, maar de verschillen daarin zijn niet heel groot. Vrouwen lijken consentoverschrijdingen ook vaker als misbruik te ervaren. Hoewel de aantallen erg klein zijn lijkt het er ook op dat hoofdzakelijk vrouwen overwegen aangifte te doen bij de politie. De vraag blijft uiteraard of vrouwen vaker slachtoffer worden van relatief ernstige overschrijdingen, of dat zij consentoverschrijdingen eerder als ernstig ervaren. Op basis van dit onderzoek is die vraag echter niet te beantwoorden.

Subs hebben vaker te maken met overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden dan dominanten, en switches zitten daar tussenin. Voor spel dat achteraf gezien te ver ging is geen significant verband gevonden. Subs vinden consentoverschrijdingen ook erger dan dominanten. Switches zitten daar voor overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden tussenin, maar vinden spel dat achteraf te ver ging minder erg dan dominanten en subs. Subs ervaren consentoverschrijdingen ook veel vaker dan dominanten als misbruik, en switches zitten daar tussenin. Er lijkt dus een duidelijk verband te zijn tussen rol consentoverschrijdingen.

CONSENT!

Er zijn geen duidelijke verbanden tussen woonplaats en consentoverschrijdingen.

Er zijn geen (significante) verbanden tussen leeftijd en consentoverschrijdingen. Op het oog lijkt het er echter op dat ouderen vaker te maken hebben gehad met een genegeerd stopwoord, jongeren meer met spel dat achteraf te ver ging. Dit zou een interessant punt kunnen zijn voor nader onderzoek. Wel hangt ervaring samen met consentoverschrijdingen. Voor overschreden grenzen en spel dat achteraf gezien te ver ging, neemt het percentage eerst toe, en daarna af. Dit lijkt te duiden op een cohort-effect. Voor genegeerde stopwoorden lijkt het verband toe te nemen met ervaring.

De huiselijke sfeer wordt het vaakst gerapporteerd als locatie van consentoverschrijdingen. Maar van de totale populatie heeft 13 procent weleens te maken gehad met een overschreden grens op een feest, 5,9% met een genegeerd stopwoord op een feest, en 11,8% met een spel dat te ver ging op een feest. Ook het beeld van feesten als veilige plek voor een eerste speeldade gaat dus minder goed op dan vaak wordt aangenomen,

Ten slotte blijkt dat er niet vaak overwogen wordt om aangifte te doen, en dat dat nog minder daadwerkelijk gebeurt. De verwachting niet serieus genomen te worden wordt herhaaldelijk als reden genoemd om geen aangifte te doen.

4. Consentoverschrijdingen bij anderen

De respondenten vinden het belangrijk om, als zij spel van anderen zien, te weten dat er sprake is van instemming. In online discussies geeft men echter aan daar nog weleens aan te twijfelen. Spel, ook op feesten, kan er soms hard aan toe gaan. Hoe belangrijk men het vindt om te weten dat er bij spel van anderen sprake is van instemming, wordt duidelijk uit onderstaande tabel. Aan de respondenten is gevraagd hoe belangrijk zij het vinden (op een schaal van 1 tot 10) zeker te weten dat er sprake is van instemming in diverse situaties.

	<i>Bij zelf thuis</i>	<i>Bij anderen thuis</i>	<i>Op speelfeest</i>	<i>Openbaar</i>
<i>Gemiddelde</i>	8,93	7,99	7,66	8,05
<i>Standaarddeviatie</i>	2,12	2,32	2,46	2,49

Tabel 4.1: Belang van consent bij anderen

In het eigen huis en in het openbaar vindt men dat het belangrijkste. Op speelfeesten en bij anderen thuis iets minder. Het lijkt er dus op dat dit iets minder belangrijk wordt gevonden wanneer er anderen zijn, zoals een feestorganisatie of gastheer, die (mede-)verantwoordelijk zijn voor wat er gebeurt, terwijl het belangrijker wordt gevonden in eigen huis, of in het openbaar.

Aan de respondenten is vervolgens gevraagd of zij, indien ze weleens aanwezig zijn bij spel van anderen, weleens hebben getwijfeld of er wel sprake was van instemming. Ook is gevraagd hoe vaak dat is gebeurd en hoe vervelend men dat vond op een schaal van 1 tot 10 (bij de minst erge keer, de meest erge keer en gemiddeld) en of men weleens is weggelopen bij zo'n spel.

Vervolgens is gevraagd of men weleens heeft overwogen in te grijpen in zo'n spel of dat ook daadwerkelijk heeft gedaan. Aan zowel de groep die heeft ingegrepen als de groep die dat alleen heeft overwogen is gevraagd wat zij hebben gedaan. Aan de groep die wel heeft overwogen in te grijpen, maar dat niet heeft gedaan is ook de open vraag gesteld waarom men niet heeft ingegrepen.

4.1 Twijfels aan instemming

Van de respondenten die de vraag hebben beantwoord geeft 28,9% aan weleens getwijfeld te hebben aan de vraag of er bij spel van anderen wel sprake was van instemming.

<i>(N=305)</i>	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>
<i>Respondenten (%)</i>	28,9	71,1

Tabel 4.1.1: Twijfels aan instemming

Bij meer dan de helft van deze respondenten is dat vaker dan een keer geweest, maar er zijn weinig respondenten die zeer structureel twijfelen aan de instemming van anderen.

<i>(N=89)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Een keer</i>	43,8
<i>Meerdere keren</i>	53,9
<i>Regelmatig</i>	2,2
<i>Vaak</i>	0

Tabel 4.1.2: Frequentie van twijfels aan instemming

CONSENT!

Aan de respondenten is ook gevraagd waar zij weleens hebben getwijfeld aan instemming (meerdere antwoorden mogelijk). Wat er uitspringt is dat men zelden aan instemming twijfelt in het eigen huis, maar dat bijna 90% van de respondenten die weleens aan instemming hebben getwijfeld (bijna een kwart van de hele populatie) dat (ook) op een speelfeest hebben gedaan.

<i>(N=88)</i>	<i>Respondenten (%)</i>
<i>Bij mij thuis</i>	2,3 (0,6)
<i>Bij anderen thuis</i>	19,3 (4,8)
<i>Op een (speel)feest</i>	89,8 (23,1)
<i>In het openbaar</i>	11,4 (2,8)

Tabel 4.1.3: Locatie van twijfels aan instemming (tussen haakjes % ten opzichte van de hele populatie)

Wanneer men twijfelt vindt men dat redelijk tot behoorlijk vervelend

	<i>Minst vervelende keer</i> <i>(N=81)</i>	<i>Vervelendste keer</i> <i>(N=77)</i>	<i>Gemiddeld</i> <i>(N=81)</i>
<i>Gemiddelde score</i>	6	7,26	6,58
<i>Standaarddeviatie</i>	2,43	2,4	2,16

Tabel 4.1.4: Hoe vervelend zijn twijfels aan instemming?

Wanneer we vervolgens kijken naar *wie* er twijfelen aan instemming, dan krijgen we het volgende beeld: Er is geen significant verband tussen geslacht en twijfels aan instemming bij anderen. Er is wel een significant⁹ verband met oriëntatie. Dominanten twijfelen meer dan switches, die weer meer twijfelen dan subs. Ook twijfelen de Belgen significant¹⁰ vaker dan de Nederlanders. Doordat er echter relatief weinig Belgen in de steekproef zitten kan er echter sprake zijn van (zelfselectie) bias.

Er is mogelijk een verband met leeftijd. Jongeren twijfelen het minst, en in de oudere leeftijdsgroepen wordt meer getwijfeld. Het verband is echter niet eenduidig en (net) niet significant¹¹.

Ook met ervaring lijkt er een verband te zijn, waarbij mensen met meer ervaring vaker twijfelen (met uitzondering van de groep met meer dan 20 jaar ervaring) maar ook dit verband is (net) niet significant¹².

4.2 Reacties op twijfels aan instemming

Vervolgens is onderzocht wat de respondenten hebben gedaan wanneer zijn twijfelden aan de instemming bij spel van anderen. Meer dan de helft is een of meerdere keren weggelopen bij zo'n spel. Bijna twee derde heeft weleens overwogen om in te grijpen. Ruim een derde heeft een of meerdere keren ingegrepen.

9 Chi-square 6,183, df.2, Asymp.sig (2-sided) ,045

10 Chi-square 5,466, df.1, Asymp.sig (2-sided) ,019

11 Chi-square 8,978, df. 4, Aymp.sig (2-sided) ,062

12 Chi-square 10,119, df.5. Asymp.sig (2-sided) ,072

CONSENT!

	<i>Weggelopen</i>	<i>Overwogen in grijpen</i>	<i>Ingegripen</i>
<i>Nee</i>	41,1	34,8	65,5
<i>Een keer</i>	28,9	37,1	25,3
<i>Meerdere keren</i>	27,8	20,2	8
<i>Altijd</i>	2,2	7,9	1,1

Tabel 4.2.1: Reactie op twijfels aan instemming

Verder is gekeken wat degenen die hebben ingegrepen hebben gedaan (meerdere antwoorden mogelijk).

	<i>Respondenten (% van de respondenten die ingrepen)</i>
<i>DM ingeseind</i>	70 (9,9)
<i>Gevraagd of alles nog goed ging</i>	46,7 (7,3)
<i>Zelf direct ingegrepen</i>	30 (3,4)
<i>Geen antwoord</i>	

Tabel 4.2.2: Ingrijpen bij twijfels (tussenhaakjes percentage van de hele populatie)

Van degenen die ingrepen heeft 70% een DM ingeseind. Ook wordt geregeld gevraagd of alles nog goed gaat. Direct ingegrepen heeft 30% van de mensen die ingreep. Onder de categorie anders komen onder andere mensen voor die eerst overlegden en daarna een DM inseedden en mensen die achteraf met betrokkenen hebben gesproken.

Aan degenen die niet ingrepen is ook gevraagd wat zij hebben gedaan.

<i>Actie</i>	<i>Respondenten (% respondenten die niet ingrepen)</i>
<i>Niets</i>	19,3 (3,9)
<i>Weggelopen</i>	14 (4,8)
<i>Met anderen overlegd</i>	36,8 (10,7)
<i>Met DM overlegd</i>	19,3 (7,9)
<i>Geen antwoord</i>	

Tabel 4.2.3: Niet-ingrijpen bij twijfels

Degenen die niks doen overleggen dus vaak wel met anderen of een DM voor ze besluiten niks te doen. Toch loopt een deel zomaar (8,7% van de respondenten) weg of doet niets. Bij anders wordt regelmatig aangegeven dat er wel na afloop met betrokkene(n) is gepraat. Toch doet een meerderheid wel degelijk iets, voor te besluiten niets te doen. In termen van een bystandereffect, dat is zeker niet massaal.

4.3 Conclusies

De respondenten vinden het duidelijk erg belangrijk om te weten dat er bij spel van anderen sprake is van instemming. In situaties waar men zelf verantwoordelijk is, of de enige is die zou kunnen ingrijpen (thuis of in het openbaar) vindt men dat bovendien belangrijker dan in situaties waar anderen verantwoordelijk zouden kunnen zijn (bij anderen thuis of op een speelfeest). Ook in die

CONSENT!

laatste situaties vindt men het echter nog steeds belangrijk.

Bijna 30% van de respondenten heeft weleens getwijfeld aan de instemming bij spel van anderen. Meer dan de helft daarvan twijfelde meer dan eens. Bijna 90% van de respondenten die weleens twijfelden, heeft die twijfels weleens op een speelfeest gehad. Men ervaart twijfelen aan instemming als behoorlijk vervelend. Subs twijfelen het minst aan instemming, dominanten het meest. Belgen twijfelen meer dan Nederlanders, maar daarbij kan sprake zijn van bias. Er lijken ook relaties te zijn tussen leeftijd en ervaring en twijfels aan instemming, maar deze zijn (net) niet significant.

Bij twijfels is meer dan de helft weleens weggelopen bij een spel. Bijna twee derde heeft weleens overwogen om in te grijpen. Ruim een derde heeft een of meerdere keren ingegrepen. Bij ingrijpen zijn het inseinen van een DM en vragen hoe het gaat de meest voorkomende acties. Van de mensen die ingrepen greep echter 30% weleens direct zelf in. Wanneer mensen *niet* ingrijpen, is dat vaak na overleg met anderen of een DM. Toch loopt een aanzienlijk deel ook weleens weg, of doet niks, zonder te overleggen. Als dit al te wijten is aan een bystandereffect dan is dat effect in ieder geval niet massaal.

5. feeststopwoord

Een van de suggesties die is gedaan om gevallen van consentoverschrijding te voorkomen is het invoeren van een feeststopwoord. Zo'n stopwoord geldt op een feest dan voor iedereen. Op deze wijze zouden omstanders niet meer hoeven twifelen of er nog wel instemming is. Immers, als die er niet meer is, dan kan iemand het feeststopwoord gebruiken, zelf als er geen persoonlijk stopwoord is, of als deze genegeerd is.

5.1 Meningen over een feeststopwoord

Om te beginnen is in de enquête rechtstreeks naar het feeststopwoord gevraagd:

	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>
Respondenten	60	40

Tabel 5.1.1: Feeststopwoord kan bijdragen aan voorkomen van consentoverschrijdingen?

Een meerderheid geeft dus aan dat een feeststopwoord zou kunnen bijdragen aan het voorkomen van consentoverschrijdingen.

	<i>Bijeenkomsten thuis</i>	<i>Bijeenkomsten bij anderen thuis</i>	<i>Speelfeest</i>
Gemiddelde score	4,42	4,32	5,43
Standaarddeviatie	3,54	3,24	3,43

Tabel 5.1.2: Het belang van een feeststopwoord

Wanneer gevraagd wordt naar het belang dan zijn de gemiddelde scores vrij laag. De standaarddeviaties zijn vrij hoog en daarmee ook de spreiding van de scores. Ook bij het belang op feesten is er bijvoorbeeld een vrij grote groep die een 1 geeft (28,4%) tegenover een redelijk grote groep (44,5%) die een 7-10 geeft. De scores zijn dus gemiddeld laag, en de meningen fors verdeeld.

5.2 Behoeft aan een feeststopwoord

De vraag is echter of een feeststopwoord daadwerkelijk (veel) kan bijdragen. In theorie is een feeststopwoord vooral nuttig in relatie tot genegeerde stopwoorden. Dat is echter het type consentoverschrijding dat verreweg het minst op feesten plaatsvindt. Desalniettemin heeft toch nog altijd 26,4 procent van de respondenten met ervaring met een genegeerd stopwoord dat ook weleens op een feest meegemaakt.

Bij de andere typen consentoverschrijdingen is minder duidelijk hoe een feeststopwoord consentoverschrijdingen zou kunnen voorkomen. Grofweg zijn bij deze groepen twee situaties denkbaar:

- Er was wel een stopwoord afgesproken, maar dat is niet gebruikt

CONSENT!

- Er was geen stopwoord afgesproken

In die laatste situatie zou ook bij deze vormen van consentoverschrijding een feeststopwoord uitkomst kunnen bieden. In de eerste situatie is het moeilijk denkbaar dat een feeststopwoord zou kunnen bijdragen. Niet na te gaan is in hoeveel van de gevallen in welke groep vallen.

We hebben daarom de respondenten gevraagd of zij weleens behoefte hebben gehad aan een feeststopwoord.

(N=297)	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>
<i>Respondenten</i>	7,1	92,9

Tabel 5.2.1: Weleens behoefte gehad aan een feeststopwoord?

Van de respondenten die deze vraag hebben beantwoord geeft 7,1% aan daar weleens behoefte aan te hebben gehad. Ter vergelijking 13 procent van de respondenten heeft weleens een overschreden grens meegemaakt op een feest, 5,9% een genegeerd stopwoord en 11,8% een spel dat achteraf gezien te ver ging.

Om hier een scherper beeld van te krijgen kunnen we nog kijken naar hoe de slachtoffers van consentoverschrijdingen die dat ook weleens op een feest hebben meegemaakt daarover denken.

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Respondenten (%)</i>	13,6	30	12,5

Tabel 5.2.2: Percentage slachtoffers van consentoverschrijding dat behoefte heeft gehad aan een feeststopwoord

Zoals te verwachten geven met name de slachtoffers van genegeerde stopwoorden op feesten aan weleens behoefte te hebben gehad aan een feeststopwoord. Opvallend genoeg gaat dat ook in die groep maar op voor minder dan een derde van de respondenten. Het lijkt er daarom op dat de behoefte aan een feeststopwoord er alleen is bij de ergere gevallen van consentoverschrijdingen.

5.3 Conclusies

De meningen over feeststopwoorden zijn erg verdeeld. Een meerderheid van 60% denkt dat een feeststopwoord kan bijdragen aan het voorkomen van consentoverschrijdingen. Zo'n 7% van de respondenten geeft aan daar zelf ooit behoefte aan te hebben gehad. Tegelijkertijd is duidelijk dat die behoefte er maar bij een deel van de consentoverschrijdingen, en zelfs maar bij een deel van de slachtoffers van consentoverschrijdingen op feesten is.

We kunnen concluderen dat een feeststopwoord zou kunnen bijdragen in het voorkomen van een aantal, vermoedelijk ernstige consentoverschrijdingen, maar duidelijk niet in het voorkomen van alle consentoverschrijdingen op feesten. Aangezien een deel daarvan ook niet als ernstig, laat staan als misbruik, wordt ervaren is het de vraag of het wenselijk zou zijn alle consentoverschrijdingen te voorkomen. Het ligt in ieder geval voor de hand dat wanneer een groot deel van de consentoverschrijdingen op feesten voorkomen zou moeten worden, er naast een feeststopwoord ook een actiever en oplettender DM-beleid nodig is dat verder gaat dan opletten of er een feeststopwoord wordt gebruikt.

6. Reflectie en conclusies

In dit slothoofdstuk gaan we eerst kort in op de methodologische beperkingen van het onderzoek. Tot slot reflecteren we kort op de conclusies.

6.1 Methodologische reflectie

Het onderzoek geeft op diverse punten aanleiding tot methodologische reflectie. Aan de ene kant is er de vraag naar bias in de steekproef, aan de andere kant geven sommige bevindingen en reacties op de enquête aanleiding tot nader onderzoek.

Bias

Zoals in de inleiding is opgemerkt is het grootste methodologische risico bij dit onderzoek bias op grond van zelfselectie. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat mensen die een consentoverschrijding hebben meegemaakt meer interesse hebben in dit onderzoek. Het feit dat meer dan de helft van de response binnen 24 uur werd binnengehaald roept de vraag op of dat wellicht in hogere mate voor deze groep zou kunnen gelden. Om dit te onderzoeken bekijken we voor de drie belangrijkste vragen (naar het hebben meegemaakt van consentoverschrijdingen) of er verschillen zijn tussen de eerste en de laatste 175 respondenten (grotfweg de eerste en laatste 1/3). Binnen deze groep kijken we wel alleen naar de complete enquêtes.

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Eerste 175</i>	49,1	23,9	34,9
<i>Laatste 175</i>	41,9	17,7	46,3

Tabel 6.1.1: Verschillen tussen vroege en late respondenten

Dit laat geen eenduidig beeld zien. Overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden lijken iets minder voor te komen bij de groep late respondenten. Spel dat achteraf te ver ging echter meer. Al met al is er zekere kans op overschatting van het voorkomen van overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden en een onderschatting van spel dat achteraf gezien te ver ging. Ook de afnemende response bij genegeerde stopwoorden en spel dat tever ging wees al in die richting.

Daarnaast is het zonneklaar dat de resultaten niet zonder meer gegeneraliseerd kunnen worden buiten een actieve, online aanwezige groep van SM'ers. Daarbij is bovendien niet actief geworven in de veelal apart georganiseerde gay- en lesboscene. Dat onder deze beperkte groep consent echter toch niet zo strikt wordt beleefd als vaak wordt verondersteld blijft echter een interessante conclusie.

De ondervertegenwoordiging van mannen en dominanten is moeilijk te bestuderen omdat er geen cijfers beschikbaar zijn voor de verdeling van geslacht en onder de gehele populatie. Echter, het is wel bekend dat een aantal dominanten heeft opgemerkt dat de enquête meer op subs gericht leek te zijn (onderzoek van de incomplete enquêtes wijst echter niet op grote oververtegenwoordiging van dominanten onder de afhakers) . Er bestaat dus enig risico dat deze groepen zijn ondervertegenwoordigd, wat zou kunnen leiden tot een overschatting van het voorkomen van consentoverschrijdingen.

Wat vrijwel zeker is, is dat Belgen zijn ondervertegenwoordigd. Er lijkt echter geen significant verband te zijn tussen woonplaats en het meemaken van consentoverschrijdingen, dus het is de

CONSENT!

vraag hoe erg dit is.

Resumerend lijken alle pijlen, als er sprake is van bias, eerder op overschatting dan onderschatting te wijzen voor overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden. Het is daarom verstandig de cijfers uit deze studie als een maximum aan te houden, en te bedenken dat er een kans is dat de werkelijke cijfers net iets anders kunnen liggen (minder overschreden grenzen en genegeerde stopwoorden, meer spel dat achteraf gezien te ver ging).

Betrouwbaarheidsanalyse

De interne consistentie over de hele vragenlijst is vrij laag (Cronbachs Alpha .23). doordat een aantal vragen nergens mee correleren en een tweetal vragen (nut van feeststopwoord en behoefte aan feeststopwoord) alleen met zichzelf.

Uit factoranalyse blijkt wel dat een aantal vragen samenhangen. Cluster I wordt daarbij gevormd door de vragen: Grens overschreden, stopwoord gebruikt, achteraf te ver gegaan, getwijfeld aan het spel van een ander en behoefte aan een feeststopwoord. Cluster II wordt gevormd door de vragen: behoefte aan een stopwoord en nut van een stopwoord. De betrouwbaarheid over Cluster I geeft een alpha van .49, wat redelijk acceptabel is (voor de belangrijkste vragen vinden we correlaties die verwacht zouden mogen worden).

Wel opvallend is dat de vragen naar het belang van consent en de aandacht voor consent in de scene niet in de clusters vallen. Mogelijk speelt sociaal wenselijk antwoorden hier een rol en is de betrouwbaarheid van deze vragen onvoldoende.

Nader onderzoek

Hier en daar geeft het onderzoek en reacties daarop aanleiding voor nader onderzoek. Een nadrukkelijker meenemen van de gay- en lesbo-scene (en het meenemen van seksuele oriëntatie in de achtergrondvariabelen) zou een goede aanvulling zijn. Ook zou gevraagd kunnen worden naar de reactie van de politie op aangiftes. Een type consentoverschrijding die niet is meegenomen - die waarin überhaupt geen sprake was van spel – verdient ook aandacht. Een respondent gaf buiten de survey om het voorbeeld waarin iemand zonder informed consent trachtte haar te hypnotiseren.

Een vraag die duidelijk uit het onderzoek komt bovendien is de vraag waarom sommige overschrijdingen erg zijn, en waarom anderen niet. Ligt dat aan de ernst van de overschrijding, of aan de subjectieve ervaring van de betrokkenen. Een onderwerp dat daaraan zou kunnen raken en dat niet is meegenomen is consensual non-consent. Voor sommige mensen geldt dat het overschrijden van consent binnen hun relatie past. Er is dan sprake van zogeheten meta-consent. Een deel van de potentiële respondenten gaf aan om deze reden niet goed met de vragen uit de voeten te kunnen. Vervolgonderzoek zou hierover vragen kunnen opnemen, om meer zicht te krijgen op de meningen en ervaringen van deze groep.

Van de statistisch significante verbanden valt met name op dat consentoverschrijdingen eerst toenemen met ervaring, en dan afnemen. De vraag is of hier van een cohort-effect sprake is waarbij de oudere generatie voorzichtiger is/was dan de jongere generatie. Een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat oudere slachtoffers van consentoverschrijdingen in hogere mate uit de scene zijn verdwenen. Ook bij leeftijd is het de vraag of er inderdaad een verband is waarbij genegeerde stopwoorden meer voorkomen onder oudere SM'ers, maar spel dat achteraf gezien te ver ging meer onder jongeren.

CONSENT!

Ook de vraag waarom dominanten minder vaak rapporteren ervaring te hebben met consentoverschrijdingen dan subs vraagt om nader onderzoek. Het kan zijn dat zij de vraag niet altijd goed begrepen hebben omdat zij niet het *slachtoffer* van de consentoverschrijding waren, maar de *dader*. Maar het kan ook zijn dat zij, om dezelfde reden, sociaal wenselijke antwoorden gaven, situaties soms anders interpreteren dan subs, of dat een relatief kleine groep dominanten voor relatief veel consentoverschrijdingen verantwoordelijk is.

Ten slotte zou ook meer kwalitatief onderzoek naar wat er nou precies gebeurt bij een consentoverschrijding een aanvulling op het cijfermateriaal kunnen zijn.

6.2 Belangrijkste conclusies en aanbevelingen

In deze slotparagraaf reflecteren we – zonder alle afzonderlijke conclusies nogmaals te benoemen – kort op de onderzoeksvragen uit paragraaf 1.

Hoe vaak komen consentoverschrijdingen voor in de Nederlandstalige SM-scene?

Vaak. Het beeld dat instemming in de SM-scene absoluut is klopt niet. Men vindt instemming wel in hoge mate belangrijk, maar instemming wordt tegelijkertijd op forse schaal overschreden. Bijna 65% heeft ervaring ten minste één soort consentoverschrijding. Daarbij zijn er significante verbanden met onder andere geslacht, oriëntatie en ervaring. Consent is wel de norm, maar lang niet altijd de praktijk.

Hoe worden deze consentoverschrijdingen ervaren door de betrokkenen?

Lang niet altijd even erg. “Maar” 14,6% heeft ervaring met tenminste één erge consentoverschrijding en 20,6% heeft weleens een consentoverschrijding als misbruik ervaren. Maar er zijn ook veel gevallen die niet als erg worden ervaren. Vrouwen ervaren consentoverschrijdingen vaker als misbruik dan mannen. Toch overweegt slechts een klein deel van de respondenten aangifte te doen of doet daadwerkelijk aangifte.

Ook in deze zin is instemming dus minder absoluut dan vaak wordt gesuggereerd. Consent wordt regelmatig overschreden, maar dat is lang niet altijd erg. Toch heeft een fors deel van de respondenten ervaring met consentoverschrijdingen die *wel* erg waren.

Gelet op de schaal waarop consentoverschrijdingen plaatsvinden en het feit dat dat lang niet altijd erg is, is het de vraag of consent als het ultieme onderscheid tussen misbruik en SM wel houdbaar is. Consentoverschrijding lijkt voor een deel part of the game. Niet noodzakelijkerwijs de bedoeling, maar ook niet noodzakelijkerwijs iets dat ten koste van alles wordt voorkomen (of wellicht niet voorkomen kan worden).

Hoe vaak wordt er getwijfeld aan de vrijwilligheid van andermans spel?

Bijna een derde (28,9%) heeft weleens getwijfeld aan de vrijwilligheid van andermans spel en dat wordt als vervelend ervaren. Dat is ook niet geheel onterecht. Van de totale populatie heeft 13% weleens te maken gehad met een overschreden grens op een feest, 5,9% met een genegeerd stopwoord op een feest, en 11,8% met een spel dat te ver ging op een feest. Ook het beeld dat feesten een veilige plek zijn om af te spreken in verband met de sociale controle klopt dan ook niet geheel.

CONSENT!

Hoe vaak wordt overwogen in te grijpen in andermans spel? En: Hoe vaak (en hoe) wordt daadwerkelijk ingegrepen in andermans spel?

Een groot deel van de mensen die twijfelen aan de instemming bij andermans spel overweegt in te grijpen. Slechts een deel van de mensen die het overwegen grijpen ook daadwerkelijk in. Een DM inzien of aan de betrokkene(n)' vragen hoe het gaat zijn daarbij de meest gebruikte middelen. Slechts een klein deel grijpt direct zelf in. Maar ook degenen die niet ingrijpen doen dat veelal niet zomaar. Een groot deel van hen overlegt met een DM of andere bezoekers alvorens te besluiten niet in te grijpen, of neemt achteraf contact op met de betrokkene(n). Van een massaal bystandereffect is dan ook geen sprake.

Kan een feeststopwoord bijdragen aan het verminderen van consentoverschrijdingen en twijfels aan consent?

Een meerderheid van de respondenten (60%) is van mening dat een feeststopwoord kan bijdragen aan het voorkomen van consentoverschrijdingen. Een 7,1% van de respondenten geeft ook aan daar zelf weleens behoefte aan te hebben gehad. Toch geldt dat voor lang niet alle consentoverschrijdingen die op feesten plaatsvinden. De slachtoffers van genegeerde stopwoorden op feesten zijn er logischerwijs het meest bij gebaat, en zelfs onder hen heeft “slechts” 30% er zelf weleens behoefte aan gehad.

De conclusie is dan ook dat een feeststopwoord wel iets kan bijdragen, maar zeker niet alle consentoverschrijdingen kan voorkomen. De vraag is ook of dan nodig en wenselijk is, gelet op het feit dat lang niet alle consentoverschrijdingen even erg zijn. Consentoverschrijdingen lijken deels ook *part of the game* te zijn, en wellicht doen twijfelende bezoekers er goed aan dat soms ook in hun achterhoofd te houden. Het zou bvest eens zo kunnen zijn dat zijn een mogelijke consentoverschrijding erger ervaren dan de betrokkenen zelf. Desalniettemin valt er iets te zeggen voor een actiever DM-beleid dat verder gaat dan letten op een feeststopwoord.

Aanbevelingen

Feesten die zich willen profileren als veilig doen er goed aan te overwegen een feeststopwoord in te voeren en een actief, zichtbaar, zij het niet overdreven, DM-beleid te voeren op het gebied van instemming. Ook zou het kunnen lonen nog wat extra voorlichting te geven aan bezoekers wat je kunt doen wanneer je twijfelt aan consent. Immers, een nog altijd substantieel deel van de mensen doet helemaal niks wanneer zij twijfelen aan consent bij andermans spel.

Maar men moet niet vergeten dat de huiselijke sfeer een nog veel grotere bron van consentoverschrijdingen lijkt te zijn dan feesten. Meer aandacht voor consentoverschrijding in de privésfeer zou dan ook niet onwenselijk zijn.

Ten slotte is het de vraag of het onderscheid tussen misbruik en BDSM volledig aan instemming relateren wel houdbaar is. Soms worden grenzen, al dan niet per ongeluk, overschreden. Dit wordt lang niet altijd erg gevonden, en zeker niet altijd als misbruik ervaren. Wellicht is het onderscheid tussen BDSM en misbruik beter te relateren aan een vorm van meta-instemming. In principe moet er instemming zijn, en als het echt uit de hand loopt wordt het misbruik, maar waar gehakt wordt vallen ook weleens spaanders.

CONSENT!

Bijlage 1: Achtergrondkenmerken en consentoverschrijdingen

Geslacht en consentoverschrijdingen.

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Man</i>	37	17	32
<i>Vrouw</i>	52,6	24	45,8

Tabel 3.3.1: Geslacht en consentoverschrijdingen (% ja)

	<i>Grens</i>			<i>Stopwoord</i>			<i>Achteraf te ver</i>		
<i>Man</i>	3,55	6,02	4,43	4,67	7,37	5,45	4,9	6,68	5,39
<i>Vrouw</i>	4,59	7,05	5,82	5,76	6,8	6,22	5,53	6,66	5,88

Tabel 3.3.2: Geslacht en ernst van de consentoverschrijding (gemiddelden minst erg, erg, gemiddeld)

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Man</i>	22	28,6	8,9
<i>Vrouw</i>	40	45,7	27,8

Tabel 3.3.3: Geslacht en consentoverschrijdingen ervaren als misbruik (% een of meer keer)

Oriëntatie en consentoverschrijdingen

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>Dom</i>	34,1	8,4	36,5
<i>Sub</i>	50,3	25,7	40
<i>Switch</i>	44	23	42

Tabel 3.3.4: Oriëntatie en consentoverschrijdingen (% ja)

	<i>Grens</i>			<i>Stopwoord</i>			<i>Achteraf te ver</i>		
<i>Dom</i>	3,57	5,26	4,41	3,5	5,12	4,25	5,07	6,44	5,44
<i>Sub</i>	4,83	7,63	6,06	6,42	7,61	6,71	5,84	6,97	6,05
<i>Switch</i>	3,66	5,55	4,53	4,27	5,43	4,8	4,52	6,15	5,41

Tabel 3.3.5: Oriëntatie en ernst van de consentoverschrijding (minst erge, ergste, gemiddeld)

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
--	--------------	------------------	------------------------

CONSENT!

Dom	13,3	0	9,7
Sub	45,6	53,5	31,4
Switch	28,1	27,7	12,9

Tabel 3.3.6: Oriëntatie en consentoverschrijdingen ervaren als misbruik (% minstens 1x)

Woonplaats en consentoverschrijdingen

	Grens	Stopwoord	Achteraf te ver
Nederland	45,5	21,1	39,2
Belgie	44,2	25,6	39

Tabel 3.3.7: Woonplaats en consentoverschrijdingen (% ja)

	Grens			Stopwoord			Achteraf te ver		
Nederland	4,45	6,69	5,48	5,19	6,72	5,78	5,26	6,53	5,64
Belgie	3,5	6,65	5	6,88	7,22	6,44	5,88	7,69	6,6

Tabel 3.3.8: Woonplaats en ernst van de consentoverschrijding

	Grens	Stopwoord	Achteraf te ver
Nederland	33,6	32,2	20,9
Belgie	47,4	80	35,3

Tabel 3.3.9: Woonplaats en consentoverschrijdingen ervaren als misbruik (% minstens een keer)

Leeftijd en consentoverschrijdingen

	Grens	Stopwoord	Achteraf te ver
18-30	44,1	13,7	43,2
31-40	48,8	25,3	41,8
41-50	46,6	25	39,5
51-60	43,2	32,6	31
61-70	37,5	0	25
71-80	0	0	0

Tabel 3.3.10: Leeftijd en consentoverschrijdingen

CONSENT!

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>18-30</i>	26,9	18,8	22,4
<i>31-40</i>	39	40	8,3
<i>41-50</i>	32,5	42,9	28,6
<i>51-60</i>	47,6	53,8	35,7
<i>61-70</i>	33,3	0	50
<i>71-80</i>	0	0	

Tabel 3.3.11: Leeftijd en consentoverschrijdingen ervaren als misbruik (% minstens een keer)

Ervaring en consentoverschrijdingen

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>< 1 jaar</i>	33,3	13	28,6
<i>1-4 jaar</i>	31,7	13,1	35,7
<i>5-9 jaar</i>	52,8	16,1	44,8
<i>10-15 jaar</i>	64,7	34,7	57,4
<i>15-9 jaar</i>	48,3	28,8	32,1
<i>20 – jaar</i>	45	37,8	23,1

Tabel 3.3.12: Ervaring en consentoverschrijdingen

	<i>Grens</i>	<i>Stopwoord</i>	<i>Achteraf te ver</i>
<i>< 1 jaar</i>	25	33,3	0
<i>1-4 jaar</i>	14,3	30,8	23,7
<i>5-9 jaar</i>	47,8	57,1	25
<i>10-15 jaar</i>	32,3	41,2	23,1
<i>15-20 jaar</i>	28,6	28,6	10
<i>> 20 jaar</i>	50	35,7	27,3

Tabel 3.3.13: Ervaring en consentoverschrijdingen ervaren als misbruik

Bijlage 2: Achtergrondkenmerken en twijfels aan instemming bij anderen

	<i>Respondenten (% ja)</i>
<i>Man</i>	30,7
<i>Vrouw</i>	25,4
<i>Dom</i>	37
<i>Sub</i>	22,4
<i>Switch</i>	28,5
<i>Nederland</i>	25,8
<i>België</i>	44,4

Tabel 4.1.5: Twijfels aan instemming naar geslacht, oriëntatie en woonplaats

	<i>Respondenten (% Ja)</i>
<i>18-30</i>	18,4
<i>31-40</i>	30,3
<i>41-50</i>	37,3
<i>51-60</i>	34,9
<i>61-70</i>	33,3
<i>71-80</i>	0

Tabel 4.1.6: Leeftijd en twijfels aan instemming

	<i>Respondenten (% Ja)</i>
<i>< 1 jaar</i>	17,6
<i>1-4 jaar</i>	19,5
<i>5-9 jaar</i>	32,1
<i>10-15 jaar</i>	31,2
<i>15-20 jaar</i>	46,2
<i>20 – jaar</i>	36,8

Tabel 4.1.x: Ervaring en twijfels instemming